

BOŽIĆ I BOŽIĆNI OBIČAJI

Božić je najradosniji kršćanski blagdan, kojim se slavi rođenje Isusa Krista, Bogočovjeka i Spasitelja. To je nepomičan blagdan koji se svetkuje svake godine 25. prosinca.

... Pojam Božića krije u sebi jedno od najvećih i najznačajnijih otajstava kršćanske vjere. Ono nas sjeća događaja, kad je među ljudima u točno određeni povijesni čas vidljivo ostvareno djelo utjelovljenja druge božanske osobe ili Sina Božjega tako, da je ta osoba nerazdjeljivo povezala bivstvovanje Božje i čovječje naravi u jedan subjekt, nazvan u zemaljskom životu Isus Krist Spasitelj. Tajna utjelovljenja Sina Božjega počela se zapravo ostvarivati od časa, kad je arhanđeo Gabriel navijestio Blaženoj Djevici Mariji, da će utjecajem sile Duha Svetoga čudesnim načinom začeti i roditi Isusa Krsta... Ali na Božić slavi se za čovječanstvo vidljivo ostvarenje te tajne, jer je rođenje malena djeteta u ljudskom liku ugledao i svjetlo svjetla i taknuo zemlju onaj, koji u sebi sjedinjuje neizmjereno dostojanstvo druge božanske osobe ili Sina Božjega, što kao Bog bivstvuje od vijeka, s pravom ljudskom naravi, t.j. ljudskom dušom i tijelom, s pomoću kojega će na zemlji izvesti djelo ljudskoga Otkupljenja. Ovu tajnu dubokoumno i duhovito izražava nadahnuti pisac Novoga Zavjeta, na primjer sv. Ivan apostol i evanđelist riječima: „I Riječ je tijelom postala i nastanila se među nama“ (Iv. 1,14), te sv. Augustin i sv. Ivan Zlatousti dubokim riječima: „Bog se počovječio, da se čovjek može pobožanstveniti“. (Citat uzet iz Hrvatske enciklopedije, Zagreb, 1942, str. 195,..)

Božić je prastara svetkovina. To je najprije bio blagdan novog sunca kada dan prestaje skraćivati i otada postaje dulji. Od 21. prosinca sunce se sve više diže na obzorju, dani postaju duži, a dan pobjeđuje tminu. Smatra se da se Božić počinje slaviti od 354. godine, po svojoj prilici najprije u Rimu.

U trinaestom stoljeću sv. Franjo Asiški je uveo običaj da se na Božić prave jaslvice u koje je Blažena Djevica Marija položila svojega Božanskoga Sina.

BOŽIĆNI OBIČAJI

BADNJAK

Jedan od najpoznatijih božićnih običaja kod Hrvata i ostalih naroda jest Badnjak, dan uoči Božića. Ime Badnjak izvedeno je od korijena "bd" u glagolu bdjeti. Naime, na Badnjak, u svečanoj zimskoj večeri, uoči Božića, moralo se bdjeti. Narodni običaji vezani za Badnjak ponajviše su ostatak tradicije povezane s kultom predaka, posebice s očitovanjem strahopoštovanja prema domaćim pokojnicima. Kod Hrvata je, vezano za Badnjak, ta tradicija sačuvana u paljenju svijeća, koje se pale i trnu na svečan način, a gase se vinom, kruhom, žitom i slično.

Badnja večer, kao i sam Božić, obiteljska je i intimna kućna svečanost kada se okuplja cijela obitelj. Uz jela koja se blaguju (riba, bakalar, liska i druga jela na Badnjak, te obilje mesa, kolača i ostale hrane na Božić, na stolu se mora naći poseban svečani kruh po mogućnosti što veći, išaran i ukrašen, u znak izobilja iduće godine i različite vrste peciva. Pobožnost ukućana na Badnjak značajna je napose kod večere. Prije večere obitelj moli mnogo molitava, pjevaju se pjesme od kojih je kod nas najpoznatija „U se vrime godišća.“

BOŽIĆNO ZELENILO

Sačuvana je tradicija da za božićne dane u nekim krajevima Hrvatske u kući bude svježega zelenila i vlati isklijale pšenice, posijane obično na Sv. Luciju ili Barbaru.

U našem kraju, na Badnjak, osim vlati isklijale pšenice, svaka kuća se okiti bršljanom. Bršljanove grančice stavljaju se oko vrata, prozora, pa čak i na grobove. Smisao toga božićnog zelenila tumači se simbolično, ono u sebi nosi životnu snagu i svježinu, koja se prenosi na ljude i sve živo, te u to kritično zimsko doba donosi i zaštićuje zdravlje.

UNOŠENJE SLAME

Običaj je kod Hrvata, kao i kod drugih naroda na badnju večer u kuću unositi i rasprostirati slamu ili sijeno. Onaj koji je unosi, redovito starješina je kuće. Tom prigodom izgovara čestitke ukućanima: „Čestitam vam Badnjak i Sveto Porodjenje Isusovo“. Ukućani odgovaraju: „Čestita ti vira i duša“. Slama se prostire pod stolom, na stolu, po klupama i stolicama, po cijelom podu. Ovo prostiranje slame u svezi je s poštovanjem domaćih pokojnika, da i oni tu noć s ukućanima počivaju. Ovaj je običaj u zadnje vrijeme gotovo nestao.

PALJENJE BADNJAKA

Ipak, najznačajniji božićni običaj na Badnjak kod Hrvata i ostalih naroda jest paljenje badnjaka. U našem kraju običaj je da badnjak bude u obliku panja, obično od hrasta. Panj se donese iz šume i položi uz kuću. Na badnju večer domaćin ga unosi na ognjište i tu zapali. Ovaj običaj gubi se s nestankom ognjišta u kući.

Kićenje božićnog drvca kod Hrvata još je jedan od božićnih običaja. Taj običaj prodire u Hrvatsku iz Austrije najprije u građanske domove sjeverne Hrvatske sredinom devetnaestoga stoljeća. Iz hrvatskih gradova širi se u seoske domove. Kićenje božićnoga drvca najprije se pojavilo u Njemačkoj početkom sedamnaestoga stoljeća. Oni su počeli drvce kititi jabukama, šećerom, hostijama, šarenim papirom i drugim. Kasnije, sredinom sedamnaestoga stoljeća, na božićno drvce stavljaju se i zapaljene svijeće.

dr. sc. Ivan Jurić